

System prawa Rzeczypospolitej Polskiej

System prawa – zespół norm obowiązujących w państwie, zróżnicowanych według dziedzin życia politycznego i społeczno-gospodarczego, do których się odnoszą. Można zauważyć, że w różnych gałęziach prawa spotykamy wspólne zasady ustroju politycznego i ekonomiczno-społecznego oraz związane z nimi cele.

W systemie prawa Rzeczypospolitej Polskiej wyodrębnione są następujące **gałęzie (działy) prawa**:

- 1) prawo państwowe (konstytucyjne),
- 2) prawo cywilne,
- 3) prawo rodzinne i opiekuńcze,
- 4) prawo pracy,
- 5) prawo administracyjne,
- 6) prawo finansowe,
- 7) prawo gospodarcze,
- 8) prawo karne,
- 9) prawo procesowe.

Można wyodrębnić także inne gałęzie prawa, np. prawo rolne, międzynarodowe prywatne, które – podobnie jak prawo państwowe, rodzinne i karne – nie są objęte programem nauczania.

Prawo państwowe (konstytucyjne) – prawo, którego głównym źródłem jest ustawa zasadnicza, czyli konstytucja oraz inne akty prawne z nią związane, np. ordynacje wyborcze do Sejmu i Senatu. Reguluje ono działalność kluczowych instytucji państwa oraz podstawowe prawa i obowiązki obywateli.

Prawo cywilne – prawo, które reguluje stosunki majątkowe między podmiotami prawa oraz niektóre sprawy niemajątkowe, jak np. prawo do nazwiska, ochrony czci, patentów, wzorów użytkowych, praw autorskich, i związane z nimi roszczenia majątkowe.

Prawo rodzinne i opiekuńcze – prawo, które normuje stosunki osobiste i majątkowe między małżonkami, stosunki między rodzicami i dziećmi oraz stosunki wynikające z przysposobienia, opieki i kurateli.

Prawo pracy – prawo, które zawiera normy prawne regulujące stosunki pracy i płacy. W jego zakresie znajdują się także zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy.

Prawo administracyjne – prawo, które stanowi zbiór norm prawnych regulujących stosunki społeczne powstałe w wyniku działalności organów administracji publicznej.

Prawo finansowe – prawo, które jest zbiorem norm dotyczących finansów publicznych i instytucji zajmujących się nimi. Dotyczy ono budżetów, podatków i opłat, działalności banków, zakładów ubezpieczeń i innych instytucji finansowych.

Prawo administracyjne – prawo, które stanowi zbiór norm prawnych regulujących stosunki społeczne powstałe w wyniku działalności organów administracji publicznej.

Prawo gospodarcze – niektóre zagadnienia z dziedziny prawa cywilnego, administracyjnego i finansowego ujęte w odrębną całość. Przedmiotem jego regulacji są przedsiębiorcy, ich działalność oraz środki służące realizacji tej działalności, jak: umowy, weksle, czeki, akcje, obligacje itp.

Wydzielenie różnych przepisów prawnych z dziedziny prawa cywilnego i administracyjnego, a także międzynarodowego prywatnego w dział (gałąź) prawa gospodarczego ma swoje uzasadnienie w transformacji gospodarki z centralnie sterowanej w gospodarkę rynkową

z zachodzącymi w niej procesami. Jednym z doniosłych zadań, jakie stoją przed ustawodawcą, jest kodyfikacja prawa gospodarczego.

Prawo karne – zbiór norm określających, co w świetle prawa jest przestępstwem i jaka kara grozi za jego popełnienie. Z prawem tym łączy się problematykę wykroczeń (ujętych w odrębnym kodeksie) oraz prawo karne wykonawcze.

Prawo procesowe (cywilne, karne) – zespół norm regulujących postępowanie przed sądami w sprawach cywilnych i karnych.

Odmiernym prawem regulującym tok postępowania przed organami administracji publicznej są normy zawarte w kodeksie postępowania administracyjnego. Z prawem procesowym łączy się prawo organów ochrony prawnej.

Prawo organów ochrony prawnej – prawo, które obejmuje normy dotyczące sądownictwa, prokuratury, adwokatów, radców prawnych, notariuszy oraz organów wykonawczych sądownictwa i organów ścigania.

Wymienione w punktach 1-8 gałęzie prawa są dziedzinami **prawa materialnego**.

Prawo materialne – normy określające hipotezy i dyspozycje, a niekiedy również sankcje, które dotyczą podmiotów praw i obowiązków w konkretnie zaistniałych sytuacjach czy też zabronionych zachowaniach (prawo karne).

Prawo formalne – normy prawne określające organizację i strukturę organów wymiaru sprawiedliwości i administracji oraz tryb postępowania przed nimi, właściwość rzeczową i miejscową tych organów, wszczynanie postępowania, pisma procesowe, wnioski, dowody, środki odwoławcze itp.

Prawo Rzeczypospolitej Polskiej jest **systemem prawa pisanego**. Oznacza to, że znajduje ono pisemny wyraz w formie aktów normatywnych. Nie wyklucza to faktu, że także zwyczaje, określane w poszczególnych przepisach prawnych jako zasady współżycia społecznego, mogą odgrywać i rzeczywiście odgrywają pewną rolę przy wykładni prawa pisanego.

Prawo pisane – w znacznej mierze prawo skodyfikowane, tzn. usystematyzowany zbiór przepisów prawnych z określonej dziedziny stosunków społecznych regulowanych prawem (kodyfikacja prawa).

Kodyfikacja prawa – ujęcie w jedną, logicznie uporządkowaną całość przepisów z danej dziedziny stosunków społecznych, zawartych w różnych aktach normatywnych, w ramy jednolitego aktu określanego mianem kodeksu.

Kodeksowe uregulowanie nie eliminuje istnienia poza kodeksem innych, szczegółowych aktów normatywnych dotyczących danej dziedziny życia. Każdy kodeks jest jednak aktem normatywnym podstawowym dla konkretnej dziedziny.

Rezultatem procesu kodyfikacji polskiego prawa są następujące kodeksy:

- Kodeks spółek handlowych (k.s.h.),
- Kodeks postępowania administracyjnego (k.p.a.),
- Kodeks morski (k.m.),

- Kodeks rodzinny i opiekuńczy (k.r. i o.),
- Kodeks cywilny (k.c.),
- Kodeks postępowania cywilnego (k.p.c.),
- Kodeks karny (k.k.),
- Kodeks postępowania karnego (k.p.k.),
- Kodeks karny wykonawczy (k.k.w.),
- Kodeks wykroczeń (k.w.),
- Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (k.p.w.),
- Kodeks karny skarbowy (k.k.s.),
- Kodeks pracy (k.p.),
- Kodeks celny.

Charakter aktów kodyfikacyjnych, czyli całościowo regulujących dane dziedziny życia, mimo iż nie są one nazwane kodeksami, mają także takie akty normatywne, jak: prawo budowlane, prawo wynalazcze, prawo lokalowe, prawo o ruchu drogowym (niewłaściwie w mowie potocznej nazywane kodeksem drogowym) itp. Wszystkie wymienione kodeksy zostały uchwalone przez Sejm jako ustawy, czyli najwyższe w hierarchii akty normatywne, co podnosi ich rangę i znaczenie w całości ustawodawstwa.